

# Διγλωσσία και Εκπαίδευση Κατανόηση, Αξιολόγηση και Υποστήριξη Δίγλωσσων Μαθητών

Δρ Μαρία Καμπανάρου, Καθηγήτρια Λογοπαθολογίας

Δρ Θεοδώρα Παπαστεφάνου, Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό

Δρ Έλενα Θεοδώρου, Επίκουρη Καθηγήτρια Λογοπαθολογίας

Τμήμα Επιστημών Αποκατάστασης Σχολή Επιστημών Υγείας

# Περίγραμμα Παρουσίασης

1. Επανάληψη βασικών εννοιών: Διγλωσσία και Γλωσσική Διαταραχή και Μαθησιακές Δυσκολίες.

2. Αναγνώριση των προκλήσεων στη διάγνωση δίγλωσσων παιδιών.

3. Η σημασία της ανίχνευσης των γλωσσικών και μαθησιακών δυσκολιών σε δίγλωσσα παιδιά.

4. Περιγραφή διαδικασίας εντοπισμού και αξιολόγησης δίγλωσσων μαθητών.

5. Στρατηγικές Υποστήριξης & Οδηγίες προς Ειδικούς

6. Παρουσίαση και εφαρμογή εργαλείων εντοπισμού γλωσσικής διαταραχής και μαθησιακών δυσκολιών

7. Συμπεράσματα

1. Επανάληψη βασικών εννοιών: Διγλωσσία και Γλωσσική Διαταραχή και Μαθησιακές Δυσκολίες.

# Ορισμός και Χαρακτηριστικά της Διγλωσσίας

- Διγλωσσία δεν είναι απλώς η τέλεια γνώση δύο γλωσσών, αλλά η τακτική χρήση δύο ή περισσότερων γλωσσών στην καθημερινή ζωή.
- Η επάρκεια σε κάθε γλώσσα μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με το περιβάλλον και τις ανάγκες του ατόμου

## Τύποι Διγλωσσίας

- Ταυτόχρονη: Έκθεση σε δύο γλώσσες από τη γέννηση.
- Διαδοχική: Έκθεση δεύτερης γλώσσας μετά την πρώτη.
- Ισορροπημένη vs. Κυρίαρχη: Ανάλογα με το επίπεδο ευχέρειας σε κάθε γλώσσα.

## Γνωστικά Οφέλη

- Αυξημένη γνωστική ευελιξία.
- Καλύτερη επίλυση προβλημάτων.
- Ενισχυμένη μεταγλωσσική επίγνωση.
- Πολιτισμικός πλουραλισμός.

# Διγλωσσία και Γλωσσική Ανάπτυξη

## Διγλωσσία

Ένα πολύ συνηθισμένο φαινόμενο παγκοσμίως  
(Grosjean, 2010; Valicenti et al., 2012)

Καθιερωμένη πρακτική για  $\sim\frac{2}{3}$  του παγκόσμιου πληθυσμού  
(Drysdale et al., 2015)

## Γλωσσική Ανάπτυξη

Παγκοσμίως > 60% των παιδιών μεγαλώνουν σε δίγλωσσο περιβάλλον

Γλωσσική ανάπτυξη = δυναμική διαδικασία, όχι «παρεμπόδιση»

Κοινωνική και οικογενειακή επιρροή στη χρήση γλωσσών

# Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη της δεύτερης γλώσσας

Η ανάπτυξη των γλωσσών εξαρτάται από:

- Ηλικία έκθεσης σε μία δεύτερη γλώσσα
- Περιβαλλοντικούς παράγοντες, όπως τη χρήση κάθε γλώσσας, την ηλικία έκθεσης κλπ.
- Ποσότητα και ποιότητα έκθεσης στις δύο γλώσσες
- Κοινωνικο-οικονομικό υπόβαθρο οικογένειας
- Βαθμός συνάφειας των δύο γλωσσών

***Αποτελούν παράγοντες που οδηγούν σε ετερογένεια ανάμεσα στους δίγλωσσους ομιλητές.***

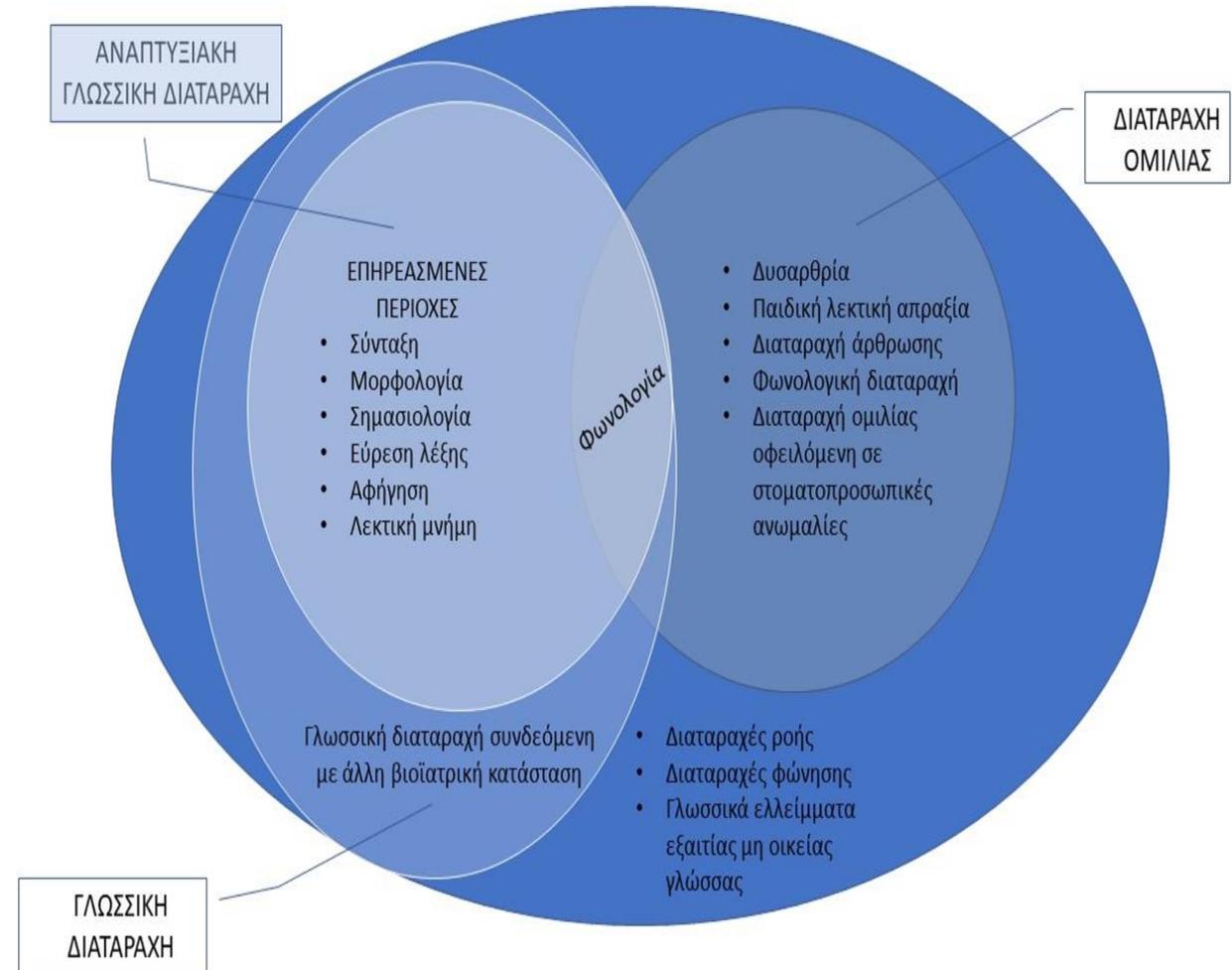
# Γλωσσικές Διαταραχές

- Οι Γλωσσικές Διαταραχές συμβαίνουν όταν ένα παιδί αποτυγχάνει να αναπτύξει τις γλωσσικές του δεξιότητες στα αναμενόμενα για την ηλικία του επίπεδα.
- Η διάγνωση προκύπτει από συνδυασμό:
  - επίσημων διαγνωστικών γλωσσικών δοκιμασιών
  - κλινικής παρατήρησης της γλωσσικής επίδοσης
  - της κρίσης του επαγγελματία (Thordardottir, 2015)

# Αναπτυξιακή Γλωσσική Διαταραχή (ΑΓΔ)

- Είναι μια **νευροαναπτυξιακή διαταραχή** όπου το άτομο αποτυγχάνει να αναπτύξει τη γλωσσική ικανότητα (έκφραση ή/και κατανόηση) στα αναμενόμενα επίπεδα για την ηλικία του.
- Οι δυσκολίες αυτές δεν μπορούν να αιτιολογηθούν αλλιώς (π.χ. νευρολογικές διαταραχές, αισθητηριακές διαταραχές, νοητικές αδυναμίες).
- Η διαταραχή χαρακτηρίζεται από σημαντική ανομοιογένεια.
- Η αιτιολογία είναι περίπλοκη και σε μερικές περιπτώσεις άγνωστη - γονιδιακό υπόβαθρο
- Παρουσιάζεται σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες.  
(π.χ. Bishop et al, 2016; Bishop et al., 2017)

## Ανάγκες Λόγου Ομιλίας και Επικοινωνίας



# Συχνότητα εμφάνισης ΑΓΔ

- Από τη διεθνή βιβλιογραφία είναι γνωστό πως περίπου 7,6% των παιδιών σχολικής ηλικίας παρουσιάζουν ΑΓΔ.
- Αυτό αντιστοιχεί περίπου σε 1 παιδί κάθε 14.
- Ακόμα 2,3% των παιδιών παρουσιάζουν Γλωσσική Διαταραχή που συνδέεται με άλλη κατάσταση (π.χ. ΔΑΦ, σύνδρομο Down).



# Συμπτώματα

- Αργοπορία στη γλωσσική ανάπτυξη (έκφραση ή/και κατανόηση).
- Δυσκολία στην ανάπτυξη της φωνολογίας (σύστημα φθόγγων) με ποσοτικές και ποιοτικές διαφοροποιήσεις.
- Φτωχό λεξιλόγιο και δυσκολία στην εκμάθηση καινούριων λέξεων.
- Δυσκολία στην ανάκληση και χρήση των κατάλληλων λέξεων.
- Δυσκολία στην ορθή χρήση της γραμματικής (λειτουργικά μορφήματα, ορθή χρήση καταλήξεων κ.λπ.).
- Δυσκολία στη σύνταξη πολύπλοκων συντακτικά προτάσεων (ο λόγος συνήθως είναι απλοϊκός).
- Αδυναμία στην περιγραφή εικόνων και γεγονότων.
- Δυσκολία στη χρήση του λόγου με κατάλληλο τρόπο.



[https://www.flaticon.com/free-animated-icons/hospital](https://www.flaticon.com/free-animated-icons/hospital "hospital animated icons") title="hospital animated icons">Hospital animated icons created by Freepik - Flaticon</a>

# Επιπτώσεις

Μαθησιακές δυσκολίες  
και σχολική αποτυχία

Δυσκολίες στην  
κοινωνική ζωή

Προβλήματα ψυχο-  
συναισθηματικής  
υγείας

Αδυναμία  
επαγγελματικής  
αποκατάστασης

Προβλήματα  
συμπεριφοράς

# Πότε δίνεται η διάγνωση

- Οι γλωσσικές δεξιότητες του ατόμου είναι χαμηλότερες από ό,τι θα αναμενόταν για την ηλικία τους.
- Οι γλωσσικές δυσκολίες είναι επίμονες και δεν έχουν επιλυθεί έως την ηλικία των 5 ετών (νωρίτερα τα παιδιά με γλωσσικές αποκλίσεις χαρακτηρίζονται ως ‘αργοπορημένοι ομιλητές’).
- Οι γλωσσικές δυσκολίες έχουν λειτουργικό αντίκτυπο στη ζωή του ατόμου (π.χ. μάθηση σε σχολείο, απόκτηση φίλων, συμμετοχή στην εργασία).

- Η διάγνωση προκύπτει από συνδυασμό:
  - επίσημων διαγνωστικών γλωσσικών δοκιμασιών
  - κλινικής παρατήρησης της γλωσσικής επίδοσης
  - της κρίσης του επαγγελματία (Thordardottir, 2015)

# Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες (ΕΜΔ)

Οι ΕΜΔ αναφέρονται σε μια νευροαναπτυξιακή κατάσταση βιολογικής προέλευσης που έχει ως αποτέλεσμα επίμονες δυσκολίες στην κατάκτηση και εφαρμογή ακαδημαϊκών δεξιοτήτων—συγκεκριμένα στην ανάγνωση, τη γραπτή έκφραση ή/και τα μαθηματικά.

Οι δυσκολίες αυτές παρεμποδίζουν σημαντικά τη σχολική ή/και επαγγελματική λειτουργικότητα του ατόμου.

Οι ΕΜΔ δεν μπορούν να αποδοθούν σε νοητική αναπηρία, αισθητηριακές βλάβες (π.χ. απώλεια ακοής ή όρασης), ψυχοκοινωνικές αντιξοότητες ή ανεπαρκή διδασκαλία.

Η διάγνωση βασίζεται τόσο στην κλινική κρίση όσο και σε δεδομένα επίδοσης, που συχνά περιλαμβάνουν τυποποιημένα τεστ, σχολικά αρχεία και λειτουργικές αξιολογήσεις.

Τρεις κύριοι υπο-τύποι των ΕΜΔ: ΕΜΔ στην ανάγνωση (κοινώς αποκαλούμενη δυσλεξία), ΕΔΜ στη γραπτή έκφραση (ορθογραφία και παραγωγή γραπτού λόγου), ΕΜΔ στα μαθηματικά (συχνά αποκαλούμενη δυσαριθμησία).

(ICD-11, 2022)

# Ορισμός Δυσλεξίας

Η δυσλεξία είναι μια ειδική μαθησιακή δυσκολία που εκδηλώνεται με δυσκολίες στην ανάγνωση λέξεων ή /και στην ορθογραφία. Οι δυσκολίες αυτές αφορούν την ακρίβεια, την ευχέρεια ανάγνωσης ή και των δύο, και μπορεί να εμφανίζονται διαφορετικά σε κάθε γλώσσα ανάλογα με το σύστημα γραφής της γλώσσας.

Οι δυσκολίες επιμένουν ακόμη κι όταν το παιδί δέχεται διδασκαλία που είναι αποτελεσματική για τους συνομηλίκούς του.

Τα αίτια της δυσλεξίας είναι **πολύπλοκα** και προκύπτουν από συνδυασμούς **γενετικών, νευροβιολογικών και περιβαλλοντικών** παραγόντων που αλληλεπιδρούν κατά την ανάπτυξη.

Κύριες δυσκολίες εντοπίζονται στη **φωνολογική** και **μορφολογική** επεξεργασία της γλώσσας, ενώ πρώιμες αδυναμίες στις δεξιότητες προφορικού λόγου συχνά «προμηνύουν» μεταγενέστερες δυσκολίες στις δεξιότητες γραμματισμού.

# Ορισμός Δυσλεξίας

## Δευτερογενείς συνέπειες:

- Δυσκολίες στην κατανόηση κειμένου και η μειωμένη εμπειρία σε δοκιμασίες ανάγνωσης και τη γραφής, που με τη σειρά τους ανακόπτουν την εξέλιξη των γλωσσικών δεξιοτήτων, των γνώσεων, της γραπτής έκφρασης και της συνολικής σχολικής επίδοσης.
- Ενδέχεται επίσης να επηρεαστούν η ψυχο-συναισθηματική ανάπτυξη και οι επαγγελματικές ευκαιρίες του ατόμου.

(International Dyslexia Association, 2025)

2. Αναγνώριση των προκλήσεων στη διάγνωση δίγλωσσων παιδιών.

# Προκλήσεις για τη Διγλωσσία και Γλωσσικές ή/και Μαθησιακές Δυσκολίες

## Γλωσσικές & Μαθησιακές Δυσκολίες

- Έλλειψη κατάλληλων εργαλείων για δίγλωσσους πληθυσμούς
- Έλλειψη εκπαιδευμένων επαγγελματιών και διερμηνέων
- Ασαφή όρια ανάμεσα σε γλωσσική διαταραχή και πολιτισμική διαφορά

## Ανησυχίες /Προβληματισμοί Γονέων

- Ανησυχίες ότι η διγλωσσία θα δημιουργήσει σύγχυση ή ενισχύσει καθυστερήσεις
- Η χρήση της μητρικής γλώσσας ενισχύει τις σχέσεις, διατηρεί την πολιτισμική κληρονομιά

# Η Κεντρική Πρόκληση

Για έγκυρη αναγνώριση των δυσκολιών ενός δίγλωσσου παιδιού, χρειάζεται να διαχωρίζουμε τις τυπικές φυσιολογικές διεργασίες στον λόγο των δίγλωσσων από τις ενδείξεις υποκείμενης γλωσσικής/μαθησιακής διαταραχής και να συνεκτιμούμε την ποσότητα/ποιότητα έκθεσης στη γλώσσα του σχολείου.



# Διαφορά vs. Διαταραχή

## Φυσιολογικές Διαδικασίες (Διαφορά)

- Ανάμειξη γλωσσικών κωδικών (Code-switching).
- Γραμματικά λάθη που προέρχονται από τη μητρική γλώσσα (διαγλωσσική επίδραση).
- Μικρότερο λεξιλόγιο σε σχέση με τους μονόγλωσσους, ιδίως στα πρώτα χρόνια, λόγω μοιρασμένης γλωσσικής έκθεσης.

## Ενδείξεις Πιθανής Δυσκολίας (Διαταραχή)

- Οι δυσκολίες εμφανίζονται και στις δύο γλώσσες.
- Επίμονες δυσκολίες στην κατανόηση και παραγωγή λόγου.
- Περιορισμένο λεξιλόγιο πέραν του αναμενόμενου για την ηλικία.
- Αργή πρόοδος παρά την κατάλληλη υποστήριξη.

# Διάκριση Τυπικής Δίγλωσσης Ανάπτυξης και Γλωσσικών Δυσκολιών



# Βασικά Σημεία: Οι δύο παγίδες



## Υπερ-διάγνωση

- Εμφανίζεται όταν οι αναμενόμενες διαφοροποιήσεις της δίγλωσσης ανάπτυξης εκλαμβάνονται λανθασμένα ως ενδείξεις γλωσσικής διαταραχής.



## Υπο-διάγνωση

- Εμφανίζεται όταν πραγματικές γλωσσικές αδυναμίες αποδίδονται αποκλειστικά στο δίγλωσσο υπόβαθρο, με αποτέλεσμα να παραλείπεται η αναγκαία παρέμβαση. Η λανθασμένη διάγνωση επηρεάζει σοβαρά την πορεία του παιδιού.



3. Η σημασία της ανίχνευσης των γλωσσικών και μαθησιακών δυσκολιών σε δίγλωσσα παιδιά.

# Γιατί έχει σημασία ο έγκαιρος έλεγχος της γλωσσικής ανάπτυξης

## 1) Προλαμβάνει μακροχρόνιες σχολικές & κοινωνικές δυσκολίες

- Τα πρώιμα γλωσσικά ελλείμματα, όταν μένουν χωρίς παρέμβαση, ενδέχεται να επιφέρουν διαρκείς δυσκολίες στην επικοινωνία, στον γραμματισμό, στη σχολική επίδοση και στην κοινωνική ένταξη.
- Η έγκαιρη ανίχνευση επιτρέπει παρεμβάσεις που μετριάζουν ή αποτρέπουν αυτές τις συνέπειες, ιδίως πριν ξεκινήσει το δημοτικό.

## 2) Εξασφαλίζει πρόσβαση σε αποτελεσματική πρώιμη παρέμβαση

- Η πρώιμη παρέμβαση είναι πιο αποτελεσματική και μπορεί να βελτιώσει σημαντικά τις γλωσσικές και γνωστικές δεξιότητες των παιδιών με αναπτυξιακή γλωσσική διαταραχή (ΑΓΔ).
- Χωρίς συνεκτίμηση των εξωγενών/περιβαλλοντικών παραγόντων, τα δίγλωσσα παιδιά ενδέχεται να αξιολογηθούν λανθασμένα.

# Γιατί έχει σημασία ο έγκαιρος έλεγχος της γλωσσικής ανάπτυξης

## 3) Μειώνει ανισότητες στην υγεία & την εκπαίδευση

- Δίγλωσσα παιδιά, ιδιαίτερα από οικογένειες με χαμηλότερο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, συχνά παραπέμπονται αργότερα και με πιο σύνθετες δυσκολίες όταν τελικά φτάσουν σε υπηρεσίες.
- Αντικειμενικός, έγκυρος έλεγχος και στις δύο γλώσσες διασφαλίζει δίκαιη και έγκαιρη υποστήριξη.

## 4) Δείκτες για ευρύτερες αναπτυξιακές ανησυχίες

- Σοβαρές γλωσσικές δυσκολίες στην προσχολική ηλικία μπορεί να είναι πρώιμοι δείκτες άλλων νευροαναπτυξιακών δυσκολιών (π.χ. ΔΕΠ-Υ, ΔΑΦ).
- Η έγκαιρη αναγνώριση βοηθά στον συνολικό σχεδιασμό φροντίδας και υποστήριξης.

# Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην έγκαιρη ανίχνευση γλωσσικών & μαθησιακών δυσκολιών

Οι εκπαιδευτικοί έχουν καθοριστικό ρόλο στην έγκαιρη αναγνώριση παιδιών με γλωσσικές & μαθησιακές δυσκολίες.

Η αποτελεσματικότητα αυτής της διαδικασίας επηρεάζεται από την επιμόρφωση, την αυτοπεποίθηση και τη συνεργασία με ειδικούς.

Βασικές ευθύνες των εκπαιδευτικών στην ανίχνευση

- 1) Παρατήρηση & αρχικός έλεγχος (screening)
- 2) Παραπομπή & συνεργασία

# Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην έγκαιρη ανίχνευση γλωσσικών & μαθησιακών δυσκολιών

## 1) Παρατήρηση & αρχικός έλεγχος (screening)

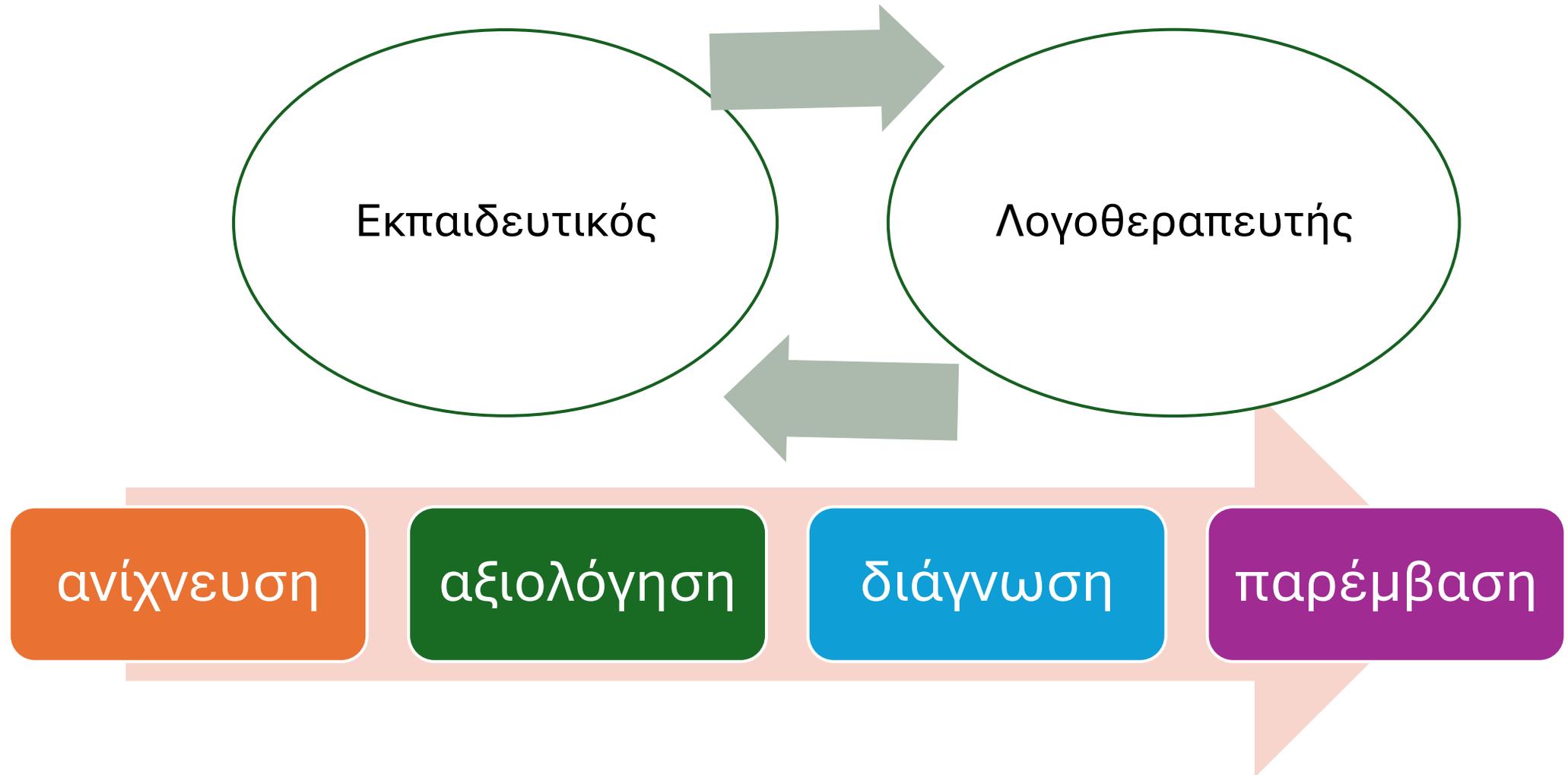
- Οι εκπαιδευτικοί, λόγω της καθημερινής επαφής με τους μαθητές και της εικόνας τους σε πολλά πλαίσια (μάθημα, διάλειμμα, ομαδικές δραστηριότητες), είναι συνήθως οι πρώτοι που εντοπίζουν δυσκολίες στη γλώσσα και στην επικοινωνία/συμμετοχή.
- Χρησιμοποιούν ανεπίσημες παρατηρήσεις, λίστες ελέγχου (checklists) και, όπου είναι διαθέσιμα, σύντομα τυποποιημένα εργαλεία, για να επισημάνουν μαθητές **«σε κίνδυνο»**.
- **Ενδεικτικά σημεία παρατήρησης:**
  - Περιορισμένο λεξιλόγιο/δυσκολία κατανόησης οδηγιών
  - Δυσκολία στη διατύπωση προτάσεων/αφηγημάτων
  - Προβλήματα στην επίλυση γλωσσικών εργασιών (π.χ. κατανόηση κειμένου)
  - Μειωμένη συμμετοχή/αποφυγή λεκτικών δραστηριοτήτων

# Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην έγκαιρη ανίχνευση γλωσσικών & μαθησιακών δυσκολιών

## 2) Παραπομπή & συνεργασία

- Οι εκπαιδευτικοί ξεκινούν τη διαδικασία παραπομπής σε ειδικούς (π.χ. λογοθεραπευτές (Λ/Θ)) όταν υπάρχουν ανησυχίες, λειτουργώντας ως «γέφυρα» ανάμεσα στην οικογένεια και στις υπηρεσίες υποστήριξης.
- Η αποτελεσματική ανίχνευση ενισχύεται από συνεχή επικοινωνία και συνεργατική δουλειά εκπαιδευτικών–λογοθεραπευτών (συνδιαμόρφωση στόχων, ανταλλαγή παρατηρήσεων/δεδομένων), ώστε η υποστήριξη να είναι ακριβής και έγκαιρη.
- **Βήματα συνεργασίας:**
  - Καταγραφή παρατηρήσεων & δειγμάτων εργασίας μαθητή
  - Επικοινωνία με γονείς/κηδεμόνες (με σαφή, κατανοητή γλώσσα)
  - Επίσημη παραπομπή σε Λ/Θ
  - σχολική ομάδα υποστήριξης
  - Παρακολούθηση προόδου & τακτική ανατροφοδότηση μεταξύ όλων των εμπλεκομένων

# Από την ανίχνευση στην παρέμβαση



4. Περιγραφή διαδικασίας ανίχνευσης και αξιολόγησης δίγλωσσων μαθητών.

# Τρόποι ανίχνευσης

## 1) Ερωτηματολόγια:

- Ερωτηματολόγιο γονέων (π.χ., ALDEQ, PaBiQ)
- Ερωτηματολόγιο εκπαιδευτικών

## 2) Δοκιμασίες γλωσσικής επεξεργασίας

## 3) Δυναμική αξιολόγηση (test-teach-retest)

# Τρόποι ανίχνευσης

## (1) Ερωτηματολόγια

- Εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο για τη συστηματική συλλογή πληροφοριών.
- Παιδιά των οποίων οι γονείς και οι δάσκαλοι είχαν αναγνωρίσει ως «σε κίνδυνο» ήταν ακριβώς αυτά που ταξινομήθηκαν ως έχοντα ΑΓΔ
- Οι ανησυχίες των γονέων για την κυρίαρχη γλώσσα του παιδιού είναι ένας πολύ αξιόπιστος δείκτης.
- Οι απαντήσεις των γονέων σε πέντε βασικές ερωτήσεις προσφέρουν σημαντικά προκαταρκτικά δεδομένα:
  - Υπάρχει ανησυχία για τον τρόπο που εκφράζεται το παιδί;
  - Πώς αξιολογείτε την ικανότητα κατανόησης σε σύγκριση με συνομηλίκους;
  - Πόσο επαρκώς εκφράζει τις σκέψεις του;
  - Υπάρχει οικογενειακό ιστορικό δυσκολιών λόγου, γλώσσας ή μάθησης;
  - Ποιες γλώσσες ακούει και χρησιμοποιεί το παιδί σε μια τυπική ημέρα;

# Τρόποι ανίχνευσης

## (2) Δοκιμασίες γλωσσικής επεξεργασίας

- Παράδειγμα: επανάληψη ψευδο-λέξεων, ανάκληση προτάσεων
- Πολιτισμικά ευαίσθητα εργαλεία αξιολόγησης από λ/θ σε δίγλωσσα παιδιά

# Τρόποι ανίχνευσης

## (3) Δυναμική αξιολόγηση:

- Δεν περιορίζεται στο τι γνωρίζει το παιδί, αλλά εξετάζει πώς ανταποκρίνεται στη διδασκαλία και την υποστήριξη κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης (Test-Teach-Retest).
- Πλεονεκτήματα:
  - Διακρίνει παιδιά με γλωσσική διαταραχή από παιδιά που χρειάζονται περισσότερες ευκαιρίες.
  - Μειώνει τον κίνδυνο μεροληψίας που συνδέεται με μεμονωμένα εργαλεία.
  - Παρέχει δεδομένα για την πρόγνωση της ανταπόκρισης στην παρέμβαση.

# Αποφυγή Εσφαλμένων Αποφάσεων

---

Απαραίτητη η πολυδιάστατη συλλογή δεδομένων και από τις δύο γλώσσες του παιδιού, συμπεριλαμβάνοντας:

Πληροφορίες από γονείς και εκπαιδευτικούς.

---

Άμεσες παρατηρήσεις σε αυθεντικά περιβάλλοντα.

---

Χρήση κατάλληλων δοκιμασιών.

---

Ερμηνεία των δεδομένων εντός του ευρύτερου γλωσσικού, πολιτισμικού και εκπαιδευτικού πλαισίου του παιδιού.

---

# Σημαντικοί Παράγοντες για την ανίχνευση/αξιολόγηση

## 1. Ηλικία έκθεσης:

- Η πρώιμη και διαρκής έκθεση σε κάθε γλώσσα σχετίζεται με υψηλότερη γλωσσική επίδοση.

## 2. Ποσότητα και ποιότητα γλωσσικής έκθεσης:

- Η ποσότητα και τα πλούσια γλωσσικά ερεθίσματα σε κάθε γλώσσα επηρεάζουν σημαντικά την ανάπτυξη της γλωσσικής επάρκειας.
- Παιδιά με τουλάχιστον 60% έκθεση σε μία γλώσσα συνήθως παρουσιάζουν παρόμοιες επιδόσεις με τους μονόγλωσσους συνομηλίκους τους, ωστόσο ακόμη και μικρότερη έκθεση μπορεί να οδηγήσει σε επαρκείς γλωσσικές δεξιότητες, εφόσον η γλωσσική εισροή είναι ποιοτική (Cattani, 2014; Cohen et al., 2024).
- Η καθημερινή χρήση και των δύο γλωσσών ενισχύει τη συνολική γλωσσική επίδοση (Cohen et al., 2024; Marchman et al., 2017).

## 3. Κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον:

- Το κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο - συμπεριλαμβανομένων του οικογενειακού υπόβαθρου, της χρήσης της γλώσσας στην κοινότητα και της πολιτισμικής ταυτότητας - διαμορφώνει την πορεία της γλωσσικής ανάπτυξης και θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την αξιολόγηση (Cat, 2020; Hammer et al., 2012).

# Δημιουργία Ολοκληρωμένου Προφίλ

Η σύνθεση όλων των δεδομένων οδηγεί στη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου προφίλ γλωσσικών δεξιοτήτων, το οποίο αποτυπώνει:

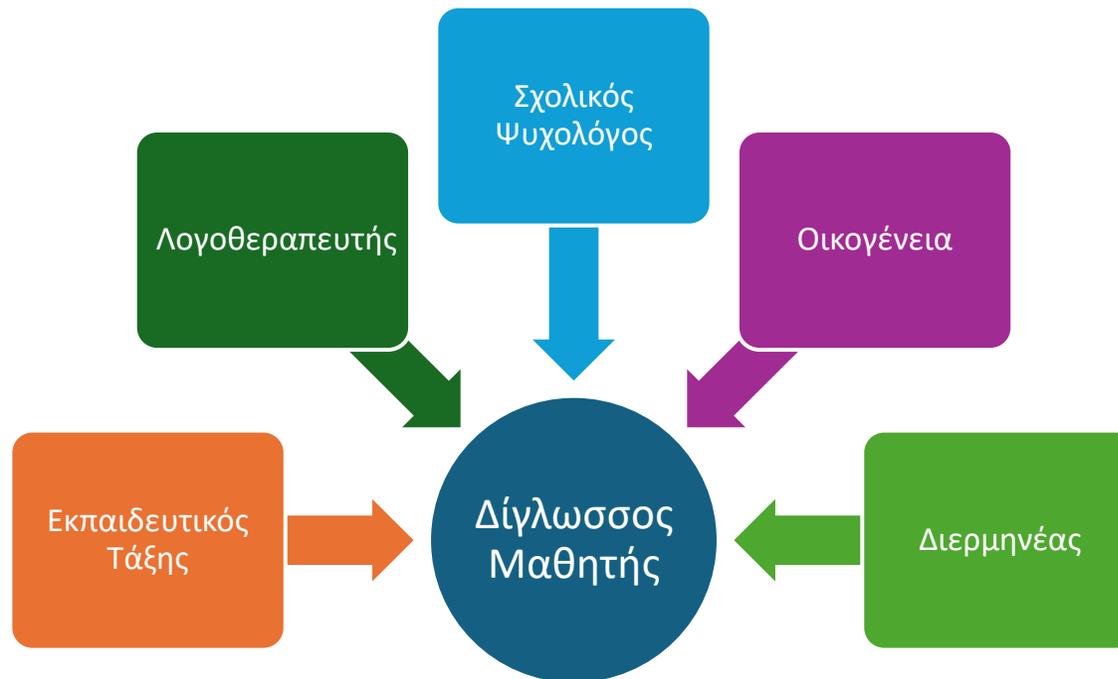
Τις ισχυρές και αδύναμες πλευρές του παιδιού και στις δύο γλώσσες.

Τις γνωστικές δεξιότητες του παιδιού.

Τις επικοινωνιακές στρατηγικές που χρησιμοποιεί (π.χ., χρήση χειρονομιών, παράφραση).

# Διεπιστημονική Προσέγγιση στην Αξιολόγηση

- Η συνεργασία μεταξύ διαφόρων ειδικοτήτων είναι απαραίτητη για μια σφαιρική και ακριβή εικόνα του μαθητή.
- Κανένας επαγγελματίας δεν μπορεί να έχει όλες τις απαντήσεις.



## 5. Στρατηγικές Υποστήριξης & Οδηγίες προς Ειδικούς.

# Ο Ρόλος της Μητρικής Γλώσσας

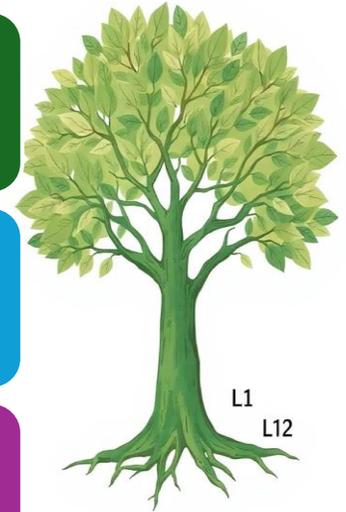
Η μητρική γλώσσα δεν είναι εμπόδιο, αλλά θεμέλιος λίθος για την εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας. Οι δεξιότητες μεταφέρονται από τη μια γλώσσα στην άλλη.

Ενθαρρύνετε τη χρήση της μητρικής γλώσσας/γλώσσας κληρονομιάς στο σπίτι και στο σχολείο.

Χρησιμοποιήστε τη μητρική γλώσσα ως γέφυρα για την κατανόηση νέων εννοιών.

Αξιολογήστε τις δεξιότητες και στην μητρική γλώσσα για μια πλήρη εικόνα.

Η διατήρηση της μητρικής γλώσσας ενισχύει την πολιτισμική ταυτότητα και την αυτοεκτίμηση.



# Πέρα από την Έννοια της «Κυρίαρχης Γλώσσας»

## Η έννοια της κυρίαρχης γλώσσας

- Προσπάθεια προσδιορισμού συχνά παραπλανητική.
- Η γλωσσική κυριαρχία δεν είναι στατικό χαρακτηριστικό.
- Η γλωσσική κυριαρχία είναι ρευστή έννοια
- Συχνά εξαρτάται από:
  - Το είδος της δραστηριότητας (π.χ. ακαδημαϊκή vs. οικογενειακή).
  - Το πλαίσιο της αξιολόγησης (π.χ. σχολείο vs. σπίτι).
  - Τα χαρακτηριστικά του αξιολογητή.
  - Το αναπτυξιακό στάδιο του παιδιού.

# Το Θεωρητικό Πλαίσιο MOM

- Το πλαίσιο MOM (Motivation – Opportunity – Means) παρέχει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αποτίμηση αυτών των παραγόντων.

---

Motivation  
(Κίνητρο)

Ποιες είναι οι προσωπικές ή κοινωνικές επιδιώξεις του παιδιού για τη χρήση της γλώσσας;

---

Opportunity  
(Ευκαιρία)

Πόσο συχνά και σε ποιες συνθήκες έχει την ευκαιρία να χρησιμοποιεί ενεργά κάθε γλώσσα;

---

Means  
(Μέσα/Πόροι)

Ποιοι πόροι ή υποστηρικτικά περιβάλλοντα είναι διαθέσιμα για την ενίσχυσή του;

---

# Παρεμβάσεις και Στρατηγικές Υποστήριξης

Υποστήριξη και των δύο γλωσσών: Η ενίσχυση της μητρικής γλώσσας ενδυναμώνει την εκμάθηση της δεύτερης.

Ρητή διδασκαλία λεξιλογίου και γλωσσικών δομών.

Χρήση οπτικών βοηθημάτων, γραφικών οργανωτών και χειροπιαστών αντικειμένων.

Συνεργατική μάθηση σε μικρές ομάδες.

Ενθάρρυνση της χρήσης της γλώσσας σε αυθεντικά πλαίσια επικοινωνίας.

Εμπλοκή της οικογένειας ως εταίρων στην εκπαιδευτική διαδικασία.

# Πρακτικές Οδηγίες για Εκπαιδευτικούς

## ✓ Να κάνετε

- Δημιουργήστε ένα φιλόξενο περιβάλλον.
- Χρησιμοποιήστε οπτικό υλικό και χειρονομίες.
- Απλοποιήστε τη γλώσσα σας, όχι το περιεχόμενο.
- Ενθαρρύνετε την αλληλεπίδραση με φυσικούς ομιλητές.

## ✗ Να μην κάνετε

- Μην διορθώνετε υπερβολικά το κάθε λάθος.
- Μην υποθέτετε ότι η έλλειψη συμμετοχής είναι έλλειψη ενδιαφέροντος.
- Μην βασίζεστε αποκλειστικά σε σταθμισμένα τεστ.
- Μην αποθαρρύνετε τη χρήση της μητρικής γλώσσας.
- Μην πιέζετε το παιδί να μιλήσει πριν να είναι έτοιμο.

# Τεχνολογία και Υποστηρικτικά Εργαλεία

- Η τεχνολογία προσφέρει πληθώρα εργαλείων που μπορούν να υποστηρίξουν εξατομικευμένα τους δίγλωσσους μαθητές με δυσκολίες.



## Εφαρμογές Γλωσσικής Εκμάθησης

- Παιγνιώδης εκμάθηση λεξιλογίου και γραμματικής.



## Λογισμικό Text-to-Speech

- Βοηθά μαθητές με δυσλεξία να ακούν κείμενα που δυσκολεύονται να διαβάσουν



## Διαδικτυακά Λεξικά & Μεταφραστές

- Άμεση υποστήριξη για την κατανόηση άγνωστων λέξεων.

# Παραδείγματα Καλών Πρακτικών

## Project-Based Learning

- Οι μαθητές συνεργάζονται σε ένα project που τους ενδιαφέρει, χρησιμοποιώντας και τις δύο γλώσσες για έρευνα και παρουσίαση.

## Peer Tutoring

- Ένας πιο προχωρημένος γλωσσικά μαθητής βοηθά έναν άλλο, ωφελώντας και τους δύο.

## Πολιτισμικές Γωνιές

- Δημιουργία χώρων στην τάξη με βιβλία, αντικείμενα και πληροφορίες από τις χώρες καταγωγής των μαθητών.

# Συνεργασία με Γονείς

Οι γονείς είναι πολύτιμοι συνεργάτες. Η γνώση τους για το παιδί, τη μητρική του γλώσσα και τον πολιτισμό του είναι απαραίτητη για τον σχεδιασμό αποτελεσματικής υποστήριξης.

Δημιουργήστε ανοιχτούς διαύλους επικοινωνίας.

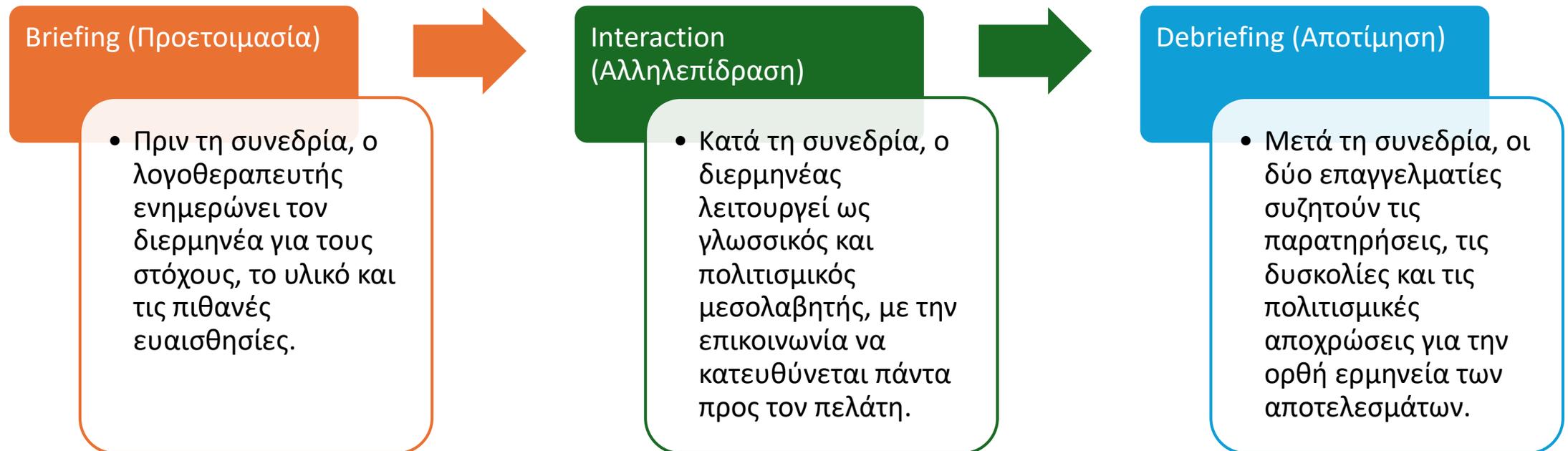
Ενθαρρύνετε τη συμμετοχή των γονέων στη σχολική ζωή.

Παρέχετε πληροφορίες και υλικό στη γλώσσα τους, αν είναι δυνατό.

Αναγνωρίστε και σεβαστείτε την πολιτισμική τους κληρονομιά.

# Ο Ρόλος του Διερμηνέα στην Αξιολόγηση

- Η συνεργασία εκπαιδευτικού, λογοθεραπευτή και διερμηνέα οργανώνεται μέσω του μοντέλου BID (Briefing-Interaction-Debriefing), το οποίο διασφαλίζει διαφάνεια, ακρίβεια και πολιτισμικά επαρκή φροντίδα.



# Οδηγίες προς Ειδικούς

Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να ενημερώνουν και να παροτρύνουν τους γονείς να χρησιμοποιούν τη γλώσσα κληρονομιάς (μητρική γλώσσα) με τα παιδιά τους.

Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να είναι ενήμεροι σχετικά με τις επιδόσεις των τυπικά αναπτυσσόμενων δίγλωσσων παιδιών ώστε να μπορούν να διακρίνουν τις ελλείψεις εξαιτίας μειωμένης γλωσσικής έκθεσης από τη γλωσσική διαταραχή.



6. Παρουσίαση και εφαρμογή εργαλείων εντοπισμού γλωσσικής διαταραχής και μαθησιακών δυσκολιών.

# Ερωτηματολόγιο Γονέα για Δίγλωσσα Παιδιά

(*Parental Questionnaire for  
Bilingual Children; PaBiQ,  
Tuller, 2015*)

## Parental Questionnaire for Bilingual Children

### 1. General Information about the Child

1.1 Birth Date: \_\_\_\_\_

1.2 If place of birth is not country of residence, date of arrival in country of residence: \_\_\_\_\_

### 2. Child's early history: Language, etc.

2.1 How old was your child when he/she spoke his/her first word and in which language was his/her first word? \_\_\_\_\_

2.2 How old was your child when he/she first put words together to make short sentences and in which language was his/her first sentences? \_\_\_\_\_  
Example: *more water; more milk*; etc.

2.3 Before your child was three or four years old, were you ever concerned about his/her language?  
NO or YES

2.4 Has your child ever had any hearing problems or frequent ear infections? NO or YES

2.5 What languages does your child speak now?

| <u>Cypriot-Greek</u> | Russian | Other (specify) |
|----------------------|---------|-----------------|
|                      |         |                 |

2.6 Which language do you think your child feels the most at home in? \_\_\_\_\_

2.7 Before your child was four years old, was he/she exposed to:

|                      | 0<br>Never<br>0% | 1<br>Rarely<br>25% | 2<br>Sometimes<br>50% | 3<br>Usually<br>75% | 4<br>Always<br>100% |                      | Score/4 |
|----------------------|------------------|--------------------|-----------------------|---------------------|---------------------|----------------------|---------|
| <u>Cypriot-Greek</u> |                  |                    |                       |                     |                     | <u>Cypriot-Greek</u> |         |
| Russian              |                  |                    |                       |                     |                     | Russian              |         |
| Other (specify)      |                  |                    |                       |                     |                     | Other                |         |

2.10 In what contexts did this exposure take place? (Check all appropriate cells.)

|  | Cypriot Greek | Russian   | Other     |
|--|---------------|-----------|-----------|
| a. Exchanges with mother                         |               |           |           |
| b. Exchanges with father                         |               |           |           |
| c. Exchanges with grand parents                  |               |           |           |
| d. Exchanges with babysitter / child minder      |               |           |           |
| e. Exchanges with other adults (specify)         |               |           |           |
| f. Exchanges with siblings                       |               |           |           |
| g. Nursery school/day care center / kindergarten |               |           |           |
| <b>Total (1 point per cell)</b>                  |               |           |           |
| <b>Total by language</b>                         | /6 (or 7)     | /6 (or 7) | /6 (or 7) |

### 3. Current Skills



|   | Cypriot Greek | Russian | Other   |
|---|---------------|---------|---------|
| 3.1 Compared to other children the same age, how do you think your child expresses him/herself in ...?<br><br><i>0 = not very well/not as well as them; 1 = a little less well/a few differences; 2 = (generally) the same; 3 = very well, better</i> | 0 1 2 3       | 0 1 2 3 | 0 1 2 3 |
| 3.2 Do you think that your child speaks like a child the same age who only speaks?<br><br><i>0 = not very well/not as well as them; 1 = a little less well/a few differences; 2 = (generally) the same; 3 = very well, better</i>                     | 0 1 2 3       | 0 1 2 3 | 0 1 2 3 |
| 3.3 Compared to other children the same age, do you think your child has difficulties making correct sentences?   | 0 1 2 3       | 0 1 2 3 | 0 1 2 3 |

#### 4. Languages used at home

##### 4.1 With parents

| Mother ↔ Child |                  |                    |                       |                            |                     | Father ↔ Child   |                    |                       |                            |                     |
|----------------|------------------|--------------------|-----------------------|----------------------------|---------------------|------------------|--------------------|-----------------------|----------------------------|---------------------|
|                | 0<br>Never<br>0% | 1<br>Rarely<br>25% | 2<br>Sometimes<br>50% | 3<br><u>Usually</u><br>75% | 4<br>Always<br>100% | 0<br>Never<br>0% | 1<br>Rarely<br>25% | 2<br>Sometimes<br>50% | 3<br><u>Usually</u><br>75% | 4<br>Always<br>100% |
| Cypriot Greek  |                  |                    |                       |                            |                     |                  |                    |                       |                            |                     |
| Russian        |                  |                    |                       |                            |                     |                  |                    |                       |                            |                     |
| Other          |                  |                    |                       |                            |                     |                  |                    |                       |                            |                     |

##### 4.2 Is there another adult who regularly takes care of your child? (grandparent, babysitter, etc.) YES or No

| Grandparent ↔ Child   |                  |                    |                       |                            |                     | Babysitter ↔ Child    |                    |                       |                            |                     |
|-----------------------|------------------|--------------------|-----------------------|----------------------------|---------------------|-----------------------|--------------------|-----------------------|----------------------------|---------------------|
|                       | 0<br>Never<br>0% | 1<br>Rarely<br>25% | 2<br>Sometimes<br>50% | 3<br><u>Usually</u><br>75% | 4<br>Always<br>100% | 0<br>Never<br>0%      | 1<br>Rarely<br>25% | 2<br>Sometimes<br>50% | 3<br><u>Usually</u><br>75% | 4<br>Always<br>100% |
| Cypriot Greek         |                  |                    |                       |                            |                     |                       |                    |                       |                            |                     |
| Russian               |                  |                    |                       |                            |                     |                       |                    |                       |                            |                     |
| Other                 |                  |                    |                       |                            |                     |                       |                    |                       |                            |                     |
| Other Adult 1 ↔ Child |                  |                    |                       |                            |                     | Other Adult 2 ↔ Child |                    |                       |                            |                     |
|                       | 0<br>Never<br>0% | 1<br>Rarely<br>25% | 2<br>Sometimes<br>50% | 3<br><u>Usually</u><br>75% | 4<br>Always<br>100% | 0<br>Never<br>0%      | 1<br>Rarely<br>25% | 2<br>Sometimes<br>50% | 3<br><u>Usually</u><br>75% | 4<br>Always<br>100% |
| Cypriot Greek         |                  |                    |                       |                            |                     |                       |                    |                       |                            |                     |
| Russian               |                  |                    |                       |                            |                     |                       |                    |                       |                            |                     |

| Sibling 5 ↔ Child |                  |                    |                       |                            |                     | Sibling 6 ↔ Child |                    |                       |                            |                     |
|-------------------|------------------|--------------------|-----------------------|----------------------------|---------------------|-------------------|--------------------|-----------------------|----------------------------|---------------------|
|                   | 0<br>Never<br>0% | 1<br>Rarely<br>25% | 2<br>Sometimes<br>50% | 3<br><u>Usually</u><br>75% | 4<br>Always<br>100% | 0<br>Never<br>0%  | 1<br>Rarely<br>25% | 2<br>Sometimes<br>50% | 3<br><u>Usually</u><br>75% | 4<br>Always<br>100% |
| Cypriot Greek     |                  |                    |                       |                            |                     |                   |                    |                       |                            |                     |
| Russian           |                  |                    |                       |                            |                     |                   |                    |                       |                            |                     |
| Other             |                  |                    |                       |                            |                     |                   |                    |                       |                            |                     |

Calculation of the language use score for each language used in the home (Questions 4.1 to 4.3): add the scores and then divide the total by the number of scores multiplied by 4.

Example for use of Greek at home:

| Situation  | Score  |
|--|--|
| Mother ↔ Child (question 4.1)                                    | 1  |
| Father ↔ Child (question 4.1)                                    | 3  |
| Other Adult ↔ Child (question 4.2)                               | --   |
| Sibling 1 ↔ Child (question 4.3)                                 | 3  |
| Sibling 2 ↔ Child (question 4.3)                                 | 2  |
| Sibling 3 ↔ Child (question 4.3)                                 | --   |
| Sibling 4 ↔ Child (question 4.3)                                 | --   |
| Total of use :<br><u>Sum of scores</u><br>(Number of scores x 4) | $\frac{9}{4 \times 4}$                           |
| Grand total of use   | $\frac{10 + 12}{20 + 20} = \frac{22}{40} = 0,55$ |

**6. Information about the mother and the father**

**6.1 Information about the mother**

6.1.1 In which country were you born? \_\_\_\_\_

6.1.2 If you are currently working, what is the language you use at your workplace? \_\_\_\_\_

6.1.3 Education:

|                             |          | Number of years | Further information |
|-----------------------------|----------|-----------------|---------------------|
| Primary school              | Yes / No |                 |                     |
| Secondary school            | Yes / No |                 |                     |
| University                  | Yes / No |                 |                     |
| Other professional training | Yes / No |                 |                     |

6.1.4 In your opinion, how well do you speak the following languages?

|                  | 0<br>Only a few<br>words | 1<br>Gets along, but with<br>difficulty | 2<br>Basic abilities (gets<br>along) | 3<br>Well | 4<br>Very well |
|------------------|--------------------------|---|--------------------------------------|-----------|----------------|
| Cypriot<br>Greek |                          |   |                                      |           |                |
| Russian          |                          |   |                                      |           |                |
| Other            |                          |   |                                      |           |                |

**6.2 Information about the father**

6.2.1 In which country were you born? \_\_\_\_\_

6.2.2 If you are currently working, what is the language you use at your work place? \_\_\_\_\_

6.2.3 Education:

|                  |          | Number of years | Further information |
|------------------|----------|-----------------|---------------------|
| Primary school   | Yes / No |                 |                     |
| Secondary school | Yes / No |                 |                     |

6.1.4 In your opinion, how well do you speak the following languages?

|                  | <b>0<br/>Only a few<br/>words</b> | <b>1<br/>Gets along, but with<br/>difficulty</b> | <b>2<br/>Basic abilities (gets<br/>along)</b> | <b>3<br/>Well</b> | <b>4<br/>Very well</b> |
|------------------|-----------------------------------|--|---|-------------------|------------------------|
| Cypriot<br>Greek |                                   |  |   |                   |                        |
| Russian          |                                   |  |   |                   |                        |
| Other            |                                   |  |   |                   |                        |

**7. Difficulties**

In each cell, please indicate YES or NO:

|  | <b>Brother/<br/>sister</b> | <b>Mother</b> | <b>Father</b> | <b>Father's<br/>family</b> | <b>Mother's<br/>family</b> |
|--|----------------------------|---------------|---------------|----------------------------|----------------------------|
| Difficulties at school   |                            |               |               |                            |                            |
| Difficulties mainly with reading and spelling  |                            |               |               |                            |                            |
| Repeated one or more grades in school  |                            |               |               |                            |                            |
| Difficulties understanding others when they speak  |                            |               |               |                            |                            |
| Difficulties expressing oneself orally<br>(pronunciation, forming sentences, finding the right word, etc.) |                            |               |               |                            |                            |

# Ερωτηματολόγιο για την Ανίχνευση Γλωσσικών ή/και Μαθησιακών Δυσκολιών σε δί-/πολύγλωσσα πλαίσια

(Τάλλη Ι., Θεοδώρου Ε., Μουτή Α., Commissaire Ε., Τουγιουντζή Β. & Σταυρακάκη Σ., 2025)



ARISTOTLE  
UNIVERSITY  
OF THESSALONIKI



Cyprus  
University of  
Technology

UNIVERSITÉ DE STRASBOURG



Co-funded by  
the European Union

# Ερωτηματολόγιο για την Ανίχνευση Γλωσσικών ή/και Μαθησιακών Δυσκολιών σε δί-/πολύγλωσσα πλαίσια (Τάλλη Ι., Θεοδώρου Ε., Μουτή Α., Commissaire Ε., Τουγιουντζή Β. & Σταυρακάκη Σ., 2025)

- Ερωτηματολόγιο 4-6 χρονών:
  - Ιστορικό παιδιού/Ιστορικό γλωσσών
  - Κατανόηση Προφορικού Λόγου,
  - Παραγωγή Προφορικού Λόγου
  - Επικοινωνιακές Δεξιότητες
  - Φωνολογική Ενημερότητα
  - Παραγωγή γραπτού λόγου
  - Άλλες γνωστικές δεξιότητες

# Ερωτηματολόγιο για την Ανίχνευση Γλωσσικών ή/και Μαθησιακών Δυσκολιών σε δί-/πολύγλωσσα πλαίσια (Τάλλη Ι., Θεοδώρου Ε., Μουτή Α., Commissaire Ε., Τουγιουντζή Β. & Σταυρακάκη Σ., 2025)

- Ερωτηματολόγιο 6-9 χρονών:
  - Ιστορικό παιδιού/Ιστορικό γλωσσών
  - Κατανόηση Προφορικού Λόγου
  - Παραγωγή Προφορικού Λόγου
  - Επικοινωνιακές Δεξιότητες
  - Φωνολογική Ενημερότητα
  - Ανάγνωση (αποκωδικοποίηση)
  - Κατανόηση γραπτού λόγου
  - Παραγωγή γραπτού λόγου
  - Άλλες γνωστικές δεξιότητες

# Προϋποθέσεις χορήγησης

- Το ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται από ένα μόνο άτομο, τον εκπαιδευτικό, ο οποίος απαντά στις ερωτήσεις βάσει των παρατηρήσεών του για το παιδί μέσα στην τάξη. Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να γνωρίζει καλά τον μαθητή.
- Εάν δεν μπορεί να απαντήσει σε ορισμένες ερωτήσεις λόγω περιορισμένων πληροφοριών, μπορεί να συλλέξει πρόσθετα δεδομένα από τους γονείς/κηδεμόνες του παιδιού ή από άλλους επαγγελματίες, όπως λογοθεραπευτές ή παιδοψυχολόγους οι οποίοι γνωρίζουν το παιδί.

# Προϋποθέσεις χορήγησης

- Η χορήγηση του ερωτηματολογίου πρέπει να πραγματοποιείται μόνο εφόσον έχουν αποκλειστεί άλλοι παράγοντες που θα μπορούσαν να ευθύνονται για τις γλωσσικές ή/και μαθησιακές δυσκολίες του μαθητή, όπως:
  - Η παρουσία άλλης νευροαναπτυξιακής διαταραχής
  - Αισθητηριακές δυσλειτουργίες (π.χ. προβλήματα όρασης ή ακοής)
  - Νευρολογικές καταστάσεις (π.χ. συνέπειες εγκεφαλικού τραυματισμού ή λοίμωξης)
  - Διαταραχές νοητικής ανάπτυξης
  - Έλλειψη εκπαιδευτικών ευκαιριών
  - Περιορισμένη ευχέρεια στη γλώσσα της σχολικής διδασκαλίας
  - Ψυχοκοινωνικό τραύμα

# Σημαντικό!

Παρακάτω αναφέρετε όλες τις γλώσσες που γνωρίζει το παιδί με σειρά κυριαρχίας/συχνότητα χρήσης, ανάλογα με το τι δηλώσετε στην κάθε γλώσσα θα απαντήσετε και τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου.

Γλώσσα 1: \_\_\_\_\_

Γλώσσα 3: \_\_\_\_\_

Γλώσσα 2: \_\_\_\_\_

Γλώσσα 4: \_\_\_\_\_

«**Γλώσσα 1**»: η γλώσσα που εκτέθηκε το παιδί, συνήθως από την γέννηση του και χρησιμοποιείται κυρίως στο οικογενειακό περιβάλλον (Παρόμοιοι όροι: Πρώτη Γλώσσα, Μητρική Γλώσσα, Γλώσσα Κληρονομιάς, Γλώσσα της Οικογένειας).

«**Γλώσσα 2**»: η γλώσσα που το παιδί ήρθε σε επαφή ταυτόχρονα ή μετά την Γλώσσα 1 και χρησιμοποιείται σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα, όπως στο σχολείο ή με τους φίλους (Παρόμοιοι όροι: Δεύτερη Γλώσσα, Γλώσσα Περιβάλλοντος, Γλώσσα Σχολείου).

«**Γλώσσα 3**» ή/και «**Γλώσσα 4**»: οι γλώσσες που το παιδί έρχεται σε επαφή και συνήθως δεν χρησιμοποιούνται στην καθημερινή επικοινωνία του (π.χ. μέσω φροντιστηριακών μαθημάτων).

# Ιστορικό παιδιού/ Ιστορικό γλωσσών

| Ιστορικό παιδιού                                      |            |            |   |            |            |                              |
|---|------------|------------|---|------------|------------|------------------------------|
| Ποια γλώσσα μιλάει με τα άτομα του περιβάλλοντος του; | Μητέρα     | Πατέρα     | Υπόλοιπη οικογένεια (παππούς, γιαγιά, ξαδέρφια) | Φίλους     | Σχολείο    | Απογευματινές δραστηριότητες |
| Γλώσσα 1  |            |            |   |            |            |                              |
| Γλώσσα 2  |            |            |   |            |            |                              |
| Γλώσσα 3  |            |            |   |            |            |                              |
| Γλώσσα 4  |            |            |   |            |            |                              |
| Από ποια ηλικία εκτέθηκε στην κάθε γλώσσα;            | 0-1 χρονών | 1-2 χρονών | 2-3 χρονών                                      | 3-4 χρονών | 4-5 χρονών | 5+ χρονών                    |
| Γλώσσα 1  |            |            |   |            |            |                              |
| Γλώσσα 2  |            |            |   |            |            |                              |
| Γλώσσα 3  |            |            |   |            |            |                              |
| Γλώσσα 4  |            |            |   |            |            |                              |

# Κατανόηση προφορικού λόγου (6-9 χρ.)

| 1. Δυσκολεύεται στη διάκριση των φθόγγων της ομιλίας.  | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
|--|---------|------|--------|------|-----------|-------------|
| Γλώσσα 1   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4   |         |      |        |      |           |             |
| 2. Δυσκολεύεται στην κατανόηση του νοήματος σύνθετων ή/και πολυσύλλαβων λέξεων.  | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
| Γλώσσα 1   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4   |         |      |        |      |           |             |
| 3. Δυσκολεύεται στην κατανόηση σύνθετων προτάσεων (π.χ. δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις, παθητικές, επιρρηματικές ή ερωτηματικές κλπ.). | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
| Γλώσσα 1   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4   |         |      |        |      |           |             |

# Παραγωγή προφορικού λόγου(6-9 χρ.)

| Παραγωγή Προφορικού Λόγου   |         |      |        |      |           |             |
|---|---------|------|--------|------|-----------|-------------|
| 8. Κάνει αρκετά φωνολογικά λάθη καθώς μιλάει (π.χ. παράλειψη, προσθήκη φθόγγων ή συλλαβών κ.λπ.).   | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
| Γλώσσα 1  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4  |         |      |        |      |           |             |
| 9. Δυσκολεύεται στην παραγωγή γραμματικά ορθών προτάσεων.   | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
| Γλώσσα 1  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4  |         |      |        |      |           |             |
| 10. Το παιδί δυσκολεύεται να θυμηθεί τις σωστές λέξεις στην καθημερινή επικοινωνία ή σε άλλα πλαίσια (π.χ. περιγραφή εικόνας, βιβλίου) όταν εκφράζεται. | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
| Γλώσσα 1  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4  |         |      |        |      |           |             |

# Επικοινωνιακές δεξιότητες (6-9 χρ.)

| 17. Δυσκολεύεται να εμπλακεί σε επιτυχημένες επικοινωνιακές συνδιαλλαγές (π.χ. με συμμαθητές, με δασκάλους, κ.λπ.). | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
|---|---------|------|--------|------|-----------|-------------|
| Γλώσσα 1  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4  |         |      |        |      |           |             |

# Φωνολογική ενημερότητα (6-9 χρ.)

| 18. Δυσκολεύεται να εντοπίσει τον αρχικό φθόγγο μίας λέξης.            | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
|--|---------|------|--------|------|-----------|-------------|
| Γλώσσα 1   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4   |         |      |        |      |           |             |
| 19. Δυσκολεύεται στην κατάτμηση λέξεων σε φθόγγους.                    | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
| Γλώσσα 1   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4   |         |      |        |      |           |             |
| 20. Δυσκολεύεται στην εύρεση λέξεων που έχουν την ίδια ομοιοκαταληξία. | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
| Γλώσσα 1   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4   |         |      |        |      |           |             |

# Ανάγνωση/ Αποκωδικοποίηση (6-9 χρ.)

|  |         |      |        |      |           |             |
|--|---------|------|--------|------|-----------|-------------|
| 22. Δυσκολεύεται στην αντιστοιχία φωνημάτων-γραφημάτων όταν διαβάζει (π.χ. ο ήχος τ αντιστοιχεί στο γράμμα /τ/). | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
| Γλώσσα 1   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4   |         |      |        |      |           |             |
| 23. Μπορεί να διαβάσει με ευκολία νέες λέξεις ή /και λέξεις που δεν χρησιμοποιούνται συχνά (χαμηλής συχνότητας). | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
| Γλώσσα 1   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4   |         |      |        |      |           |             |
| 24. Κατά την ανάγνωση προσθέτει, παραλείπει ή αντικαθιστά φωνήεντα ή σύμφωνα.                                    | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
| Γλώσσα 1   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4   |         |      |        |      |           |             |

# Κατανόηση γραπτού λόγου (6-9 χρ.)

| Κατανόηση Γραπτού Λόγου  |         |      |        |      |           |             |
|--|---------|------|--------|------|-----------|-------------|
| 26. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τις λέξεις που διαβάζει.  | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
| Γλώσσα 1   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4   |         |      |        |      |           |             |
| 27. Δυσκολεύεται να απαντήσει σε ερωτήσεις κατανόησης, οι οποίες αναφέρονται σε σύντομο κείμενο που διάβασε. | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
| Γλώσσα 1   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4   |         |      |        |      |           |             |
| 28. Δυσκολεύεται στην εξαγωγή συμπερασμάτων από σύντομο κείμενο που διάβασε.                                 | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
| Γλώσσα 1   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3   |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4   |         |      |        |      |           |             |

# Άλλες γνωστικές δεξιότητες (6-9 χρ.)

|   | Καθόλου | Λίγο | Αρκετά | Πολύ | Πάρα πολύ | Δεν γνωρίζω |
|---|---------|------|--------|------|-----------|-------------|
| 34. Δυσκολεύεται στην επανάληψη σειράς λέξεων/αριθμών (περισσότερες από 5 λέξεις/αριθμούς). |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 1  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4  |         |      |        |      |           |             |
| 35. Δυσκολεύεται στην απομνημόνευση τραγουδιών και ποιημάτων.                               |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 1  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4  |         |      |        |      |           |             |
| 36. Δυσκολεύεται στην απομνημόνευση και εκτέλεση σειράς οδηγιών (3 ή περισσότερες).         |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 1  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4  |         |      |        |      |           |             |
| 37. Δυσκολεύεται να διατηρεί τη προσοχή του σε σχολικές δραστηριότητες ή/και στο παιχνίδι.  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 1  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 2  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 3  |         |      |        |      |           |             |
| Γλώσσα 4  |         |      |        |      |           |             |

# Μελέτη περίπτωσης 1

- Όνομα: Αμίρ Χ.
- Ηλικία: 5 ετών και 8 μηνών
- Ημερομηνία γέννησης: 22/02/2020
- Τάξη φοίτησης: Προδημοτική
- Χώρα διαμονής: Κύπρος
- Μητρική γλώσσα (Γλώσσα 1): Αραβικά
- Γλώσσα 2 (σχολείου): Ελληνικά
- Έκθεση στη Γλώσσα 1: Από τη γέννηση
- Έκθεση στη Γλώσσα 2: Από 4 ετών (έναρξη φοίτησης σε ελληνόφωνο νηπιαγωγείο)



# Οικογενειακό και γλωσσικό υπόβαθρο

- Ο Αμίρ ζει στη Λάρνακα με τους γονείς του και δύο αδέρφια (7 και 2 ετών). Οι γονείς προέρχονται από τον Λίβανο και στο σπίτι χρησιμοποιούν αποκλειστικά αραβικά. Ο πατέρας εργάζεται σε οικοδομή, η μητέρα είναι νοικοκυρά με βασική εκπαίδευση. Τα ελληνικά χρησιμοποιούνται ελάχιστα, κυρίως από τα μεγαλύτερα αδέρφια που φοιτούν επίσης σε ελληνόφωνο σχολείο.
- Η επαφή του Αμίρ με την ελληνική γλώσσα περιορίζεται στο σχολείο και σε λίγες φράσεις που χρησιμοποιεί η μητέρα ή τα αδέρφια του. Η οικογένεια ενδιαφέρεται για τη γλωσσική του ανάπτυξη, αλλά δεν έχει τα μέσα να τον υποστηρίξει γλωσσικά στα ελληνικά.

# Έκθεση στις γλώσσες

| Περιβάλλον             | Χρησιμοποιούμενη Γλώσσα  | Ώρες/ημέρα | Παρατηρήσεις                                     |
|------------------------|--------------------------|------------|--|
| Σπίτι                  | Αραβικά                  | ~11 ώρες   | Μόνο αραβικά, περιορισμένη λεκτική αλληλεπίδραση |
| Σχολείο                | Ελληνικά                 | ~6 ώρες    | Δυσκολεύεται στην κατανόηση οδηγιών              |
| Φίλοι (εκτός σχολείου) | Αραβικά                  | ~2 ώρες    | Παίζει με παιδιά αραβικής καταγωγής              |
| Τηλεόραση / YouTube    | Μικτή (Αραβικά/Ελληνικά) | ~1 ώρα     | Ελάχιστη ενεργή συμμετοχή                        |

# Παρατηρήσεις από νηπιαγωγό

- Ο Αμίρ είναι ήσυχος και συνεσταλμένος στο σχολείο. Συχνά χρειάζεται επαναλαμβανόμενες οδηγίες για να ολοκληρώσει δραστηριότητες, ακόμα και μη λεκτικές. Παρατηρείται γενική καθυστέρηση στην κατανόηση και παραγωγή λόγου τόσο στα ελληνικά όσο και στα αραβικά (σύμφωνα με πληροφορίες της μητέρας).
- **Κατανόηση προφορικού λόγου:** Δυσκολεύεται να κατανοήσει σύνθετες ή και απλές προτάσεις, ακόμα κι όταν εκφωνούνται με αργό ρυθμό. Φαίνεται να βασίζεται σε οπτικά ερεθίσματα ή στη μίμηση των άλλων παιδιών για να καταλάβει τι πρέπει να κάνει.
- **Παραγωγή προφορικού λόγου:** Στα ελληνικά χρησιμοποιεί μεμονωμένες λέξεις ή φράσεις («νερό», «πάμε έξω», «μαέ» για “μαέσκα/μάσκα”). Η προφορά του είναι συχνά ασαφής και αντικαθιστά φωνήματα ή συλλαβές. Ακόμα και στα αραβικά, η μητέρα αναφέρει ότι ο λόγος του είναι “πιο παιδικός” από του μικρότερου αδελφού — π.χ. παραλείπει συμφωνικά συμπλέγματα και μιλά με πολύ απλές προτάσεις.
- **Φωνολογική ενημερότητα:** Δεν μπορεί να αναγνωρίσει ρίμες ή να διαχωρίσει λέξεις σε συλλαβές.
- **Επικοινωνιακές δεξιότητες:** Επιδεικνύει καλή κοινωνική πρόθεση (προσεγγίζει παιδιά στο παιχνίδι, χαμογελά, συμμετέχει μη λεκτικά), αλλά η λεκτική επικοινωνία είναι φτωχή. Συχνά χρησιμοποιεί χειρονομίες, δείξιμο ή ήχους για να ζητήσει κάτι.
- **Γνωστικές δεξιότητες:** Η προσοχή του αποσπάται εύκολα και χρειάζεται συνεχή καθοδήγηση. Δυσκολεύεται να θυμηθεί ακολουθίες οδηγιών ή να επαναλάβει σύντομες φράσεις.

# Ενδεικτική αποτίμηση

| Τομέας                     | Αραβικά (Γ1) | Ελληνικά (Γ2) | Σχόλια  |
|----------------------------|--------------|---------------|---|
| Κατανόηση προφορικού λόγου | 2            | 1             | Περιορισμένη κατανόηση σε αμφότερες τις γλώσσες         |
| Παραγωγή προφορικού λόγου  | 2            | 1             | Φτωχό λεξιλόγιο, παραλείψεις φθόγγων, ατελείς προτάσεις |
| Φωνολογική ενημερότητα     | 1            | 0             | Δεν αναγνωρίζει ρίμες ή αρχικούς ήχους                  |
| Επικοινωνιακές δεξιότητες  | 2            | 2             | Καλή πρόθεση, φτωχή λεκτική έκφραση                     |
| Παραγωγή γραπτού λόγου     | —            | 0–1           | Δεν αναγνωρίζει τα γράμματα του ονόματός του            |
| Γνωστικές δεξιότητες       | 2            | 2             | Δυσκολίες μνήμης και προσοχής                           |

# Συμπεράσματα και συστάσεις

- Ο Αμίρ παρουσιάζει ενδείξεις πιθανής γλωσσικής διαταραχής (DLD), καθώς οι δυσκολίες του εμφανίζονται και στις δύο γλώσσες (μητρική και σχολική). Η περιορισμένη λεκτική παραγωγή, οι φωνολογικές παραλείψεις και η δυσκολία κατανόησης απλών εντολών δεν μπορούν να αποδοθούν μόνο στη δίγλωσση έκθεση ή στη μικρή εμπειρία στα ελληνικά.
- Προτείνεται:
  - Λογοθεραπευτική αξιολόγηση σε συνεργασία με αραβόφωνο ή δίγλωσσο θεραπευτή,
  - Συνεργασία σχολείου–οικογένειας για ενίσχυση της λεκτικής αλληλεπίδρασης στο σπίτι (ιστορίες, τραγούδια, παιχνίδι ρόλων),
  - Ενίσχυση της κατανόησης μέσω οπτικών βοηθημάτων και επαναλαμβανόμενων οδηγιών στο σχολείο.

# Μελέτη περίπτωσης 2

- Όνομα: Μαρία Σ.
- Ηλικία: 6 ετών
- Ημερομηνία γέννησης: 12/03/2019
- Τάξη φοίτησης: Προδημοτική
- Χώρα διαμονής: Κύπρος
- Μητρική γλώσσα (Γλώσσα 1): Ρωσικά
- Γλώσσα 2 (σχολείου): Ελληνικά
- Έκθεση στη Γλώσσα 1: Από τη γέννηση
- Έκθεση στη Γλώσσα 2: Από 4 ετών (μετακόμιση στην Κύπρο, έναρξη φοίτησης σε ελληνόφωνο νηπιαγωγείο)



# Οικογενειακό και γλωσσικό υπόβαθρο

- Η Μαρία ζει με τους γονείς της και τον μικρότερο αδελφό της (2 ετών). Και οι δύο γονείς είναι ρωσόφωνοι, με καλή γνώση αγγλικών. Στο σπίτι χρησιμοποιούν σχεδόν αποκλειστικά τη ρωσική γλώσσα, με περιστασιακή χρήση ελληνικών λέξεων που η Μαρία μαθαίνει στο σχολείο.
- Η μητέρα είναι απόφοιτη πανεπιστημίου (φιλολογία), ενώ ο πατέρας έχει τεχνική εκπαίδευση. Και οι δύο ενθαρρύνουν τη δίγλωσση ανάπτυξη, ωστόσο η καθημερινή επαφή με τα ελληνικά περιορίζεται κυρίως στο σχολικό πλαίσιο.
- Η Μαρία έχει φίλους κυρίως Έλληνες και Κυπρίους, με τους οποίους επικοινωνεί στα ελληνικά. Παρακολουθεί απογευματινά μαθήματα ζωγραφικής (στα ελληνικά).

# Έκθεση στις γλώσσες

| Περιβάλλον  | Χρησιμοποιούμενη Γλώσσα | Ώρες/ημέρα | Παρατηρήσεις                                       |
|---|-------------------------|------------|--|
| Σπίτι (μητέρα, πατέρας)                                 | Ρωσικά                  | ~9 ώρες    | Καθαρά ρωσικά, σποραδική εισαγωγή ελληνικών λέξεων |
| Σχολείο   | Ελληνικά                | ~6 ώρες    | Πλήρες ελληνόφωνο περιβάλλον                       |
| Φίλοι (εκτός σχολείου)                                  | Ελληνικά                | ~2 ώρες    | Παίζει με ελληνόφωνα παιδιά                        |
| Οικογενειακές επικοινωνίες (βιντεοκλήσεις με παππούδες) | Ρωσικά                  | ~1 ώρα     | Ενίσχυση λεξιλογίου ρωσικών                        |

# Παρατηρήσεις από τη νηπιαγωγό

- Η Μαρία έχει πολύ καλή κατανόηση προφορικού λόγου στα ελληνικά, ακολουθεί οδηγίες, συμμετέχει στις δραστηριότητες, αλλά κάποιες φορές δυσκολεύεται να κατανοήσει σύνθετες εκφωνήσεις (π.χ. δύο διαδοχικές εντολές ή αφηρημένες λέξεις).
- Στην παραγωγή προφορικού λόγου, η Μαρία χρησιμοποιεί μικρές και απλές προτάσεις, συχνά με εναλλαγή ρωσικών-ελληνικών λέξεων (code-switching). Παρατηρείται ότι γνωρίζει τη σωστή ελληνική λέξη αλλά μερικές φορές επιλέγει τη ρωσική αν δεν είναι σίγουρη για την προφορά. Το λεξιλόγιό της στα ελληνικά είναι ελαφρώς περιορισμένο σε σύγκριση με τους μονόγλωσσους συμμαθητές της, αλλά παρουσιάζει σταθερή πρόοδο.
- Η φωνολογική επίγνωση είναι μέτρια αναπτυγμένη: αναγνωρίζει ρίμες και αρχικούς ήχους στα ελληνικά, αλλά δυσκολεύεται στην κατάτμηση συλλαβών.
- Οι επικοινωνιακές δεξιότητες είναι πολύ καλές. Η Μαρία συμμετέχει ενεργά στο παιχνίδι, κατανοεί κοινωνικούς κανόνες και εκφράζει συναισθήματα με σαφήνεια.
- Στις γνωστικές δεξιότητες (προσοχή, μνήμη) δεν παρατηρούνται ιδιαίτερες δυσκολίες. Θυμάται οδηγίες και δείχνει ενδιαφέρον για δραστηριότητες που απαιτούν συγκέντρωση (π.χ. κατασκευές, ζωγραφική).

# Ενδεικτική αποτίμηση

| Τομέας                     | Ρωσικά (Γ1) | Ελληνικά (Γ2) | Σχόλια   |
|----------------------------|-------------|---------------|--|
| Κατανόηση προφορικού λόγου | 4           | 3             | Καλή κατανόηση στα ελληνικά, πλήρης στα ρωσικά       |
| Παραγωγή προφορικού λόγου  | 4           | 2–3           | Χρησιμοποιεί απλές προτάσεις, συχνή εναλλαγή γλωσσών |
| Φωνολογική ενημερότητα     | 3           | 2             | Δυσκολεύεται στη συλλαβική κατάτμηση στα ελληνικά    |
| Επικοινωνιακές δεξιότητες  | 4           | 3             | Πολύ καλή κοινωνική ένταξη και αλληλεπίδραση         |
| Παραγωγή γραπτού λόγου     | —           | 2             | Μπορεί να γράψει το όνομά της με μικρά λάθη          |
| Γνωστικές δεξιότητες       | 4           | 4             | Καλή μνήμη, προσοχή, οργάνωση δραστηριοτήτων         |

# Συμπεράσματα και συστάσεις

- Η Μαρία είναι ένα παιδί με τυπική γλωσσική ανάπτυξη στη μητρική της (ρωσικά) και ικανοποιητική πρόοδο στη δεύτερη γλώσσα (ελληνικά), δεδομένου του χρόνου έκθεσης. Οι μικρές δυσκολίες που παρατηρούνται στην παραγωγή λόγου και στη φωνολογική επίγνωση είναι αναμενόμενες για δίγλωσσο παιδί και σχετίζονται με το στάδιο εκμάθησης της ελληνικής, όχι με γλωσσική διαταραχή.
- Συνιστάται συνέχιση δίγλωσσης ενίσχυσης στο σπίτι και τακτική λεκτική αλληλεπίδραση στα ελληνικά μέσα από παιχνίδι, αφήγηση και ανάγνωση ιστοριών.

# Ερμηνεία αποτελεσμάτων

- Όταν οι δυσκολίες αφορούν **όλες τις γλώσσες του παιδιού** τότε υπάρχει ρίσκο για παρουσία γλωσσικής διαταραχής ή/και μαθησιακής δυσκολίας
  - Για επιβεβαίωση ή απόρριψη του πιο πάνω απαιτείται πλήρης αξιολόγηση και στις δύο ή περισσότερες γλώσσες
- Όταν οι δυσκολίες αφορούν μόνο τη γλώσσα της κοινότητας που χρησιμοποιεί το παιδί και όχι την γλώσσα του σχολείου τότε υπάρχει μεγάλη πιθανότητα αυτό να αφορά **Γλωσσική Διαφορά** και πρέπει να ελεγχθούν οι παράγοντες που συνδέονται με την εκμάθηση των γλωσσών

# Συμπεράσματα και Επόμενα Βήματα

---

Η υποστήριξη δίγλωσσων μαθητών με δυσκολίες απαιτεί γνώση, συνεργασία και εξατομίκευση.

---

Βλέποντας τη διγλωσσία ως πλεονέκτημα και όχι ως πρόβλημα, μπορούμε να δημιουργήσουμε τις συνθήκες για την επιτυχία όλων των παιδιών.

---

Συνεχής επιμόρφωση σε θέματα διγλωσσίας.

---

Ανάπτυξη κατάλληλου υλικού αξιολόγησης.

---

Ενίσχυση της συνεργασίας σχολείου-οικογένειας.



# Συμπεράσματα

## Διαφορετικότητα, Όχι Έλλειμμα

- Η ετερογένεια στις γλωσσικές δεξιότητες των δίγλωσσων παιδιών είναι αναμενόμενη λόγω των διαφορετικών εμπειριών τους.

## Επιπτώσεις

- Παράγοντες όπως ηλικία έκθεσης, τα ποσοτικά και ποιοτικά ερεθίσματα που εκτίθεται ένα παιδί καθορίζουν το τις επιδόσεις του.
- Η έκθεση σε μια δεύτερη γλώσσα ΔΕΝ είναι αιτία γλωσσικών ή/και νευροαναπτυξιακών διαταραχών.

***Η κάθε γλώσσα είναι σημαντική!***

**Η διγλωσσία δεν αποτελεί εμπόδιο, αλλά πιθανό ενισχυτικό παράγοντα στην κοινωνική και γνωστική ανάπτυξη παιδιών με γλωσσικές ή/και μαθησιακές δυσκολίες.**

# Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- American Psychiatric Association. Diagnostic and statistical manual of mental disorders. 5th ed. Arlington: American Psychiatric Publishing, 2013.
- Andreou, M., Lampri, S., Marinis, T., & Peristeri, E. (2025). Bilingualism Effects in Metaphor and Simile Comprehension and Production in Children With Autism Spectrum Disorder. *Autism Research*, 18(3), 632-647.
- Blom, E., & Boerma, T. (2016). Effects of language intervention in bilingual children with language impairment: A systematic review. *International Journal of Language & Communication Disorders*.
- De Houwer, A. (2021). *Bilingual development in childhood*. Cambridge University Press.
- Fiestas, C. E., Lugo-Neris, M. J., Pratt, A. S., Peña, E. D., & Bedore, L. M. (2021). Spanish language and literacy intervention for bilingual children at risk for developmental language disorder: A pilot study. *Topics in Language Disorders*, 41(4), 309-321.
- Kohnert, K. (2010). Bilingual children with primary language impairment: Issues, evidence, and implications for clinical actions. *Journal of Communication Disorders*.
- Lampri, S., Peristeri, E., Marinis, T., & Andreou, M. (2024). Metaphor comprehension and production in verbally able children with Autism Spectrum Disorder. *Autism Research*, 17(11), 2292-2304.
- Paradis, J. (2023). Sources of individual differences in the dual language development of heritage bilinguals. *Journal of Child Language*, 50(4), 793-817.
- Place, S., & Hoff, E. (2011). Properties of dual language exposure that influence 2-year-olds' bilingual proficiency. *Child development*, 82(6), 1834-1849.
- Papastefanou, T., Powell, D., & Marinis, T. (2019). Language and decoding skills in Greek-English primary school bilingual children: effects of language dominance, contextual factors and cross-language relationships between the heritage and the majority language. *Frontiers in Communication*, 4, 65.

# Χρήσιμες Ιστοσελίδες

- <http://www.enl.auth.gr/me2glosses/index.html>
- <https://www.naplic.org.uk/dld/>
- <https://www.asha.org/public/speech/development/The-Advantages-of-Being-Bilingual/>
- [https://www.youtube.com/watch?v=VZjuEjE088s&t=3198s&ab\\_channel=MultiMindITN](https://www.youtube.com/watch?v=VZjuEjE088s&t=3198s&ab_channel=MultiMindITN)
- <https://www.bilingualism-matters.ppls.ed.ac.uk/>
- <http://www.hanen.org/Helpful-Info/Articles/Bilingualism-in-Young-Children--Separating-Fact-fr.aspx>



*Σας ευχαριστούμε για την προσοχή σας!*

*Δρ. Έλενα Θεοδώρου*

*Email: [eleni.theodorou@cut.ac.cy](mailto:eleni.theodorou@cut.ac.cy)*

*Δρ. Θεοδώρα Παπαστεφάνου*

*Email: [t.papastefanou@cut.ac.cy](mailto:t.papastefanou@cut.ac.cy)*